GYÓGYSZERÉSZETTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

Gyógyszerészet 55. 218-222. 2011.

A székelyudvarhelyi Solymossy gyógyszerészek gyógyszertárából fennmaradt *Manualis* vénygyűjteménye
I. rész: A Solymossy gyógyszertár és gyógyszerészei

Péter H. Mária[1], Barabás Izabella[2], Abrám Tünde[2]

A dolgozat első részében röviden ismertetjük a székelyudvarhelyi volt Solymossy gyógyszertár történetét és a család gyógyszerészeinek tevékenységét, a második részben, pedig a „gr. Mikó Imréhez" címzett gyógyszertár megalapítója, id. Solymossy János által összeállított Manualist, majd a benne levő vénymásolatok értékelésével foglalkozunk.

A 18. század közepén Székelyudvarhely település Udvarhelyszék egyetlen mezővárosa volt. Első gyógyszertárát 1786-ban alapították. Az első itt dolgozó gyógyszerész *Tollasi György* (1755-1802) volt. Halála után *Maurer Sámuel* (oklevél 1797, Pest) vette meg a gyógyszertárat, aki a korabeli bejegyzések szerint *„tanult és jól kidolgozott Patikai orvosságairól jeles férfiu"* [1]. A patikát 1835-ben átadta a nála gyakornokoskodó *nagysolymossi Kontz András* (1808-1891) gyógyszerésznek, aki oklevelét 1831-ben szerezte meg. Őt halála után fia, *Kontz Ármin* (1855-1927) követte, majd annak fia *Kontz Gyula* (1895-1952), aki a gyógyszertárat az 1950-es államosításig működtette [2].

A második gyógyszertár felállítására már 1845-ben történt kezdeményezés. A Főkormányszék 2790. sz. rendeletével felkérték *dr. Fejérvári Lajost*, Udvarhely vármegye akkori fizikusát, hogy mondjon véleményt egy új gyógyszertár felállításának szükségességéről. Ő azonban elegendőnek találta, hogy a településen csak egy gyógyszertár működjön. Így a város második gyógyszertára csak *1861*-ben – 75 évvel az első megalakulása után – nyílt meg. Ekkor a településnek már 4438 lakosa volt [3]. *Dániel Gábor*, aki 1861-től Udvarhelyszék ideiglenes, majd 1869-től végleges főkirálybírója, 1875–1892 között pedig Udvarhely vármegye főispánja volt, kéziratában ezt az eseményt így említi: *„Az 1861-ik évi alkotmányos működésünk eredménye a 2-ik gyógyszertár létesítése [...], de nemcsak a szükség [...] indokolta a 2-ik gyógytár létesítését."* [4]. Ennek a második gyógyszertárnak az alapítása *id. Solymossy János* (1825-1897) nevéhez fűződik. Az alapításhoz *gróf Mikó Imre* is segített, ezért Solymossy a gyógyszertárát később róla nevezte el.[1] Ebből a gyógyszertárból és ebből az időből maradt fenn egy több mint 700 oldalas *Manualis*, melynek bemutatására és értékelésére dolgozatunk második részében kerül sor. *Id. Solymossy János* halála után a gyógyszertárat és a vénymásolatokat tartalmazó *Manualis*t, unokaöcscse *ifj. Solymossy János* (1897-1905) gyógyszerész vette át, majd a *Manualis* a Székelyudvarhelyen 1938-ban alapított 3. gyógyszertár tulajdonosának, *Hecserné dr. Ferencz Vilma* gyógyszerésznőnek (1906-1996) a tulajdonába került. Az ő orvos fia, *dr. Hecser László* marosvásárhelyi egyetemi tanár hívta fel a figyelmünket erre a közel 400 kéziratos vénymásolatot tartalmazó gyűjteményre, és átadta azt megőrzés céljára.

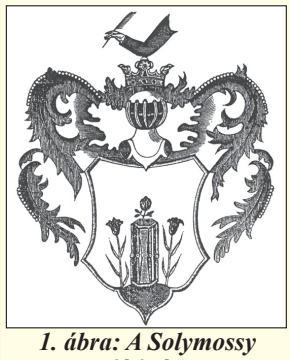

1. ábra: A Solymossy család címere

Székelyudvarhelyen a gyógyszertárak 1950-es államosításáig tehát 3 gyógyszertár működött [2]. Ezek alapítási sorrendje, valamint gyógyszerészei az ***I. táblázatban*** követhetők.

I. táblázat

Székelyudvarhelyi gyógyszertárak 1786 – 1950 között

Gyógyszertár elnevezése	Alapítás éve	Gyógyszertár vezetője
Oroszlán gyógyszertár	1786	Tollasi György – 1786-1802
		Maurer Sámuel – 1802-1835
		nagysolymosi Koncz András – 1835-
		nagysolymosi Koncz Ármin – 1885-
		nagysolymosi Koncz Gyula – 1910-1944
gr. Mikó Imre gyógyszertár	1861	id. Solymossy János – 1861-1897
		ifj. Solymossy János – 1897-1905
		örökösök – 1905-
		Ziegler Henrik – 1931-1944
Szent József gyógyszertár	1938	Hecserné dr. Ferencz Vilma – 1938-1950

[1]Az akkori Magyarország területén ez volt az egyedüli gyógyszertár, amely *Gróf Mikó Imre* nevét viselte.

A Solymossy család 1721-ben III. Károly királytól kapott nemességet, előnevük „dubravai”. Címerüket *Pálmai József* közölte [5] (***1. ábra***). Az egyik leszármazott, *Solymossy András,* iparos székelyudvarhelyi polgár, a város tanácsának tagja volt. Felesége *Weisz Katalin*, a segesvári Weisz János orvos leánya. Házasságukból öt gyermek született, akik közül *János* (1825-1897) a negyedik, aki a család első gyógyszerésze, *Lajos* (1826/28(?) július 27. – 1906. december 31.) pedig az ötödik, aki – apjához hasonlóan – szintén a városi tanács tagja lett.

A negyedik fiú (*id. Solymossy János*) 1825-ben október 3-án született Székelyudvarhelyen. A helybeli ev. ref. gimnáziumban tanult, majd a gyógyszerészi pályára lépett, és mint segéd Désen nyert alkalmazást. Itt érték az 1848-as szabadságharc eseményei és ekkor, mint önkéntes, belépett a honvéd vadászok közé. 1849. február 27-én 223 fő újoncot kísért Marosvásárhelyre [6]. Bem tábornok többször bízta meg fontos teendőkkel. Előbb hadnagy a 3. honvéd vadászezred 5. századánál, majd főhadnagyi rangot szerzett [7]. 1849 júniusában helyőrségi parancsnok Szászrégenben. A zsibói fegyverletétel után fogolyként Szebenbe vitték, hogy az osztrák seregbe besorozzák, azonban sikerült megmenekülnie. Ezután visszatért Désre, ahol segédként tovább dolgozott. 1852-ben beiratkozott a pesti egyetemre, ahol gyógyszerészi oklevelét 1853. július 5-én kapta meg [8]. Ezt követően előbb Szebenben, majd ismét Désen dolgozott. 1861-ben hazatért szülővárosába, ahol (a Kossuth u. 5. szám alatt) megnyitotta saját gyógyszertárát[2]. Szorgalmával, megnyerő modorával meghódította a városka lakosságát, gyógyszertárát virágzóvá tette. Röviddel hazaköltözése után feleségül vette *patakfalvi Ferentzi Laurát*. Gyermekük nem született, így ő nevelte Lajos testvérének a bögözi jegyzőnek *István* nevű fiát (sz.: Bögöz, 1861.), aki miután Kolozsváron 1891. szeptember 16-án doktori oklevelét megkapta, Baróton orvosként dolgozott [9].[3]

Id. Solymossy János a város köztiszteletben és általános megbecsülésben részesült polgára volt. A mindennapi gyógyszertári munka mellett közügyekkel, közegészségügyi kérdésekkel is foglalkozott. Különböző városi és vármegyei bizottságok tagja volt, így az Udvarhelyszéki Honvédegyletnek, valamint a Magyar Királyi Természettudományi Társulatnak [7]. A Gyógyszerészek Országos Szövetségében is tevékenykedett. Marosvásárhelyen 1864. augusztus 30-án részt vett a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók X. Nagygyűlésének keretében tartott Magyar Gyógyszerészi Értekezleten is [10]. 1872-ben tulajdonosa lett a „Sóskerti sósfürdő” néven ismert hideg sósfürdőnek,

2. ábra: A Solymossy család sírboltja a székelyudvarhelyi temetőben

3. ábra: A Solymossy síron lévő felirat

ami akkor egy 24 köbméter vizet tartalmazó, deszkaburkolatú medencéből állt. A fürdőtelep egy hat hold területű gyümölcsöskertben volt, a „Jézus kápolna” mellett, gyönyörű kilátással a Nagy-Küküllő mentén húzódó hegyekre. 1878-ban *dr. Solymosi Lajos* tanár elemezte a gyógykezelésre használt vizet [11, 12]. Szép környezetével, sétányaival a közönség kedvelt pihenőhelye volt [13]. *Id. Solymossy János 1897. november 14*-én hunyt el Székelyudvarhelyen. A gyászszertartást november 16-án *Bedő Ferenc* ref. lelkész végezte, a népes rokonságon kívül, a városból és a környékről számos barátja, ismerőse kísérte utolsó útjára. Sírja a helybeli temetőben ma is megtalálható (***2. és 3. ábra***).

[2] A gyógyszertár helyén ma a Richter G. cég működtet gyógyszertárat.

[3] *id. Solymossy János,* neje halála után teljesen testvére családjának élt.

Mivel *id. Solymossy János* házasságából gyermek nem született, halála után testvérének, *Solymossy Lajosnak* és *patakfalvi Ferentzi Karolinának* a házasságából született kilenc gyermek közül *Endre* (a legidősebb fiú) a fürdőt örökölte, *János* pedig a gyógyszertárat.[4]

Solymossy Endre (1855. március 1. – 1909. május 27.) 1881-től a helybeli ref. kollégium megbecsült földrajz- és történelemtanára, a zenekar és a tanulók „együttlakásának felügyelője". 1884-től az iskola rendes tanára, 1885-től az ifjúsági énekkar vezetője, 1891-től az elemi iskola igazgatója (tanvezető) [14, 15]. Gazdag közművelődési és társadalmi munkásságot fejtett ki [16]. Fontos feladatának tekintette a népnevelést. Megalapította a helybéli Iparos Önképző és Betegsegélyző Egyletet, majd közel 20 éven át elnöke volt a Polgári Önképző és Segélyező Egyletnek [17, 18, 19], a Polgári Zene-egyletnek, a Dalegyletnek és az Agyagfalvi Székely Emlékbizottságnak. 1897-ben, nagybátyja (*id. Solymossy János* gyógyszerész) halála után vette át a fürdőt, újjáépítette, és megfelelő feltételeket teremtett a jódos-brómos sósvíz felhasználásához [18, 17]. A hideg vizet cement medencébe vezette és a közönség kívánságára 1900-ban meleg sósfürdővel bővítette ki [18]. Az *Udvarhelyi Híradó* 1899-ben így írja le a létesítményt: *„A kápolna melletti hideg sósfürdő június 1-jén megnyílik. A kellő csinossággal berendezett fürdő vize a M. Tud. Akadémiától a jódos-brómos sósvizek közé van sorozva, mint ilyen kiváló gyógyhatású, kellemesen üdítő víz."* [16]. Korabeli orvosi vélemény szerint a jódos-brómos sósfürdőt sikerrel használták „görvélyes, csúzos, ízületi bajok" ellen, valamint csontszú, csonthártyalob, mirigydaganatok, legfőképp altesti és női bajok egyes eseteiben [17]. A Solymossy gyógyszertártól omnibuszjárat közlekedett a fürdőhöz. 1909-ben tűz pusztította, később egy földcsuszamlás elzárta a fürdőt tápláló vízereket [17, 18].

Ifj. Solymossy János, 1872. május 10-én született Bögözben. A hat gimnáziumi osztály elvégzése után 1889. június 1. és 1892. július 1. között nagybátyjánál, *id. Solymossy Jánosnál* végezte gyógyszertári gyakorlatát. 1892. szeptember 2-án a *Lengyel Béla* elnök vezette bizottság előtt a budapesti egyetemen tette le a gyakornoki vizsgát. Később ugyanitt szerzett gyógyszerész oklevelet is [8]. Hazatérte után nagybátyja gyógyszertárában dolgozott. 1897-ben már az ő neve alatt jelent meg a helyi lapban [*Székelyudvarhely, 3*(31), 145. old. (*1897*)] az a hirdetés, mely szerint gyógyszertárába fiatal gyakornokot keres [20]. Ugyanebben az évben beválasztották a vármegye közigazgatási bizottságába is [*Székelyudvarhely 3*(42), 190. old. (*1897*)]. 1897-ben feleségül vette *Elischer Jankát,* a nagyszebeni gimnázium igazgatójának, *Elischer József*nek és nejének *Pock Matildnak* a leányát. Házasságukból 8 év alatt 4 gyermek született (*László, Judit, Imre Ákos* és *János György*). Szorgalmas munkájával, önzetlenségével mindenki tiszteletét és szeretetét kivívta. Fiatalon, 33 éves korában 1905. október 16-án hunyt el Bádokon. Az *Udvarhelyi Híradó* 1905. október 22-i száma közli a családja által kiadott gyászjelentést, melyben így emlékeznek meg róla: *„Kialudt egy nemes lélek, ki társadalmi és közéleti tevékenységével, önzetlen és fáradhatalan munkásságával s tiszta jellemével igyekezett embertársainak becsülését kiérdemelni."* [21]. Temetése október 18-án volt Székelyudvarhelyen. Ugyanabba a családi sírba temették, ahol *id. Solymossy János* gyógyszerész is nyugszik.

Ifj. Solymossy János halála után a gyógyszertár tulajdonjoga a négy árva gyermekkel maradt az özvegyé, aki bérlők és kezelők révén működtette tovább azt. Gondnokként alkalmazta például *Kiss István* gyógyszerészt (sz. Nagyvárad 1887. október 13., oklevél 1913., Budapest?) [22]. A gyógyszertár 1926. november 4-én csődbe került. Az özvegytől a gyógyszertárat 1931-ben *Ziegler Henrik* (sz. 1901. december 31., Holdvilág – Nagyküküllő vm.,) gyógyszerész vette meg, aki oklevelét Innsbruckban szerezte meg.[5] A gyógyszertárat 1944-ig működtette. Ekkor a városból családjával együtt Németországba távozott [2, 23].

Ifj. Solymossy János gyógyszerész legkisebb gyermeke, *Solymossy János György* (sz. 1904. március 17.), alig másfél éves volt, amikor apja meghalt. Iskoláit szülővárosában a Ref. Főgimnáziumban végezte. Gyógyszerészi gyakornoki idejét 1922. július 1-je és 1924. március 15. között még Székelyudvarhelyen a családi gyógyszertárban töltötte, *Kiss István* gyógyszerész vezetése alatt. Az I. Világháború utáni hatalomváltás következtében Budapestre ment, ahol az I. kerületi Állami Werbőczy István Főgimnáziumban érettségi vizsgájának nosztrifikálása érdekében kiegészítő vizsgát tett. Ezután beiratkozott a budapesti gyakornoki tanfolyamra, amit 1924. március 15. és június 30. között végzett el. Gyógyszerész oklevelét a Budapesti Egyetemen 1926. június 19-én szerezte meg [8]. Pár év után, 1930-ban a közel 4300 lakosú Pest megyei Alberti helységben gyógyszertárat nyitott *Megváltó* néven [24, 25][6]. 1942-ben Szolnokon átvette *uzoni Kovács Zoltán* gyógyszerésztől a 19.470/1923 engedélyezési számmal 1923-ban alapított, Szapáry. u. 27. szám alatti egykori *Szent István,* majd *Mátyás Király* névre átnevezett gyógyszertárat [26], amit ettől kezdve ismét *Szent István* név alatt működtetett. Ennek a tulajdonosa és vezetője volt 1950-ig [24, 27]. Tevékenyen részt vett a gyógyszerészek egyesületi életében: a Magyar-

[4] *Solymossy Lajos* az 1848-49-es szabadságharcban a 15. Mátyás huszárezred hadnagya volt. 1890-től közjegyző.

[5] *Ziegler Henrik* 1937-ben a Gyógyszerész Kollégium Udvarhely megyei titkára lett.

[6] Ma Albertirsa. Alberti községet 1950-ben Irsa községgel egyesítették. 2003 óta város.

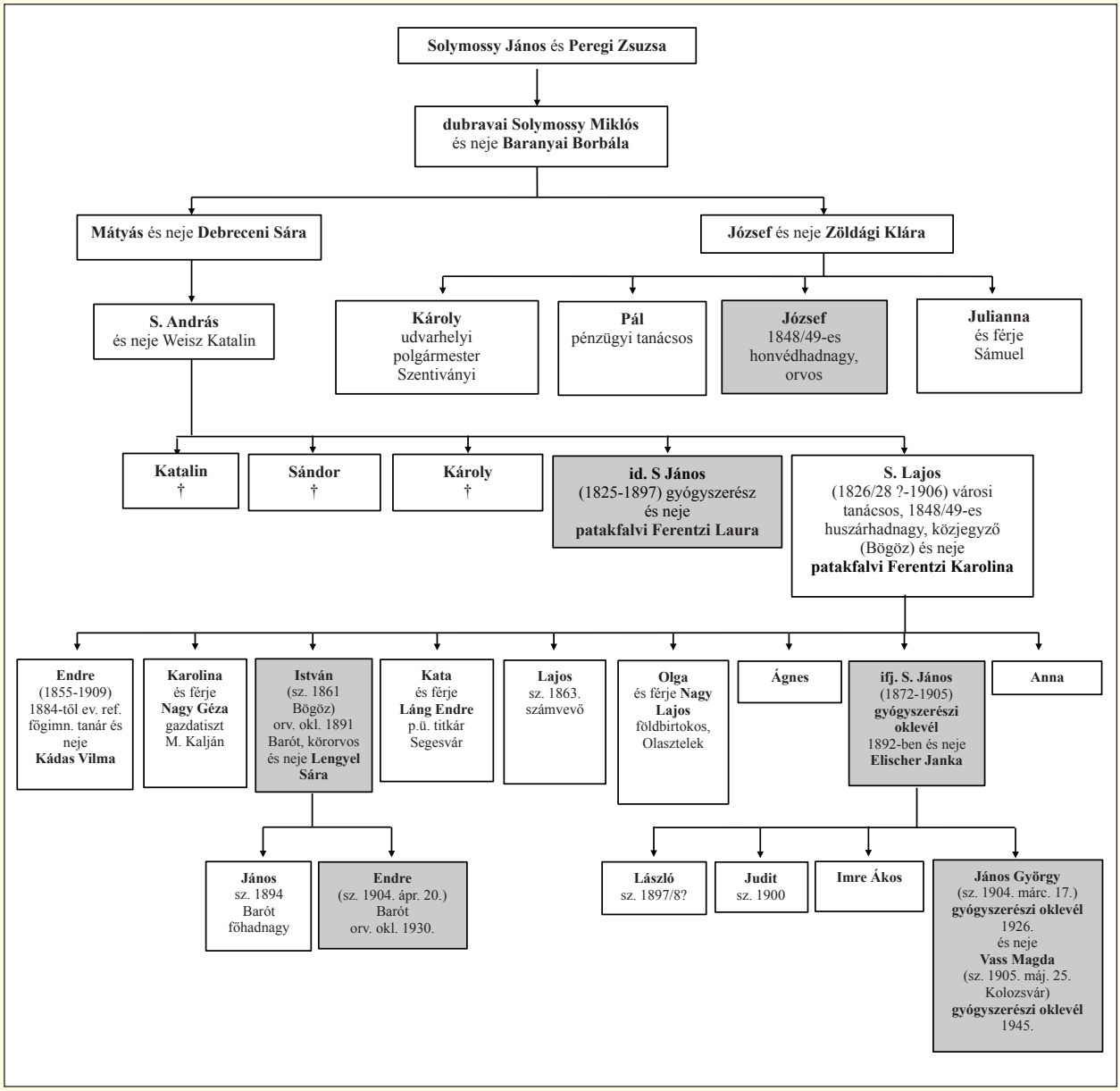

4. ábra: A Solymossy család gyógyszerészeinek leszármazási táblája

országi Gyógyszerész Egyesületben a XII., a Szolnok vármegyei kerület választmányának tagja volt és 1943-1944 között a pénztárosi tisztséget töltötte be [26, 27]. Felesége, *Vass Magda*, szintén Székelyudvarhelyen született, 1905. május 25-én. Érettségi vizsgáját Kolozsváron 1924 júliusában a Marianum Leánygimnáziumban tette le, majd áttelepedett Magyarországra és 1941-től a szolnoki gyógyszertárban volt gyakornok. Gyógyszerészi oklevelét már mint *Solymossy Jánosné* 1945. szeptember 19-én Budapesten kapta meg [8]. Későbbi tevékenységükről nem sikerült adatot találnunk.

A székelyudvarhelyi népes Solymossy család tehát közel 100 év alatt 3 generáción keresztül adott gyógyszerészeket. Az ***4. ábrán*** a Solymossy család leszármazási adatait mutatjuk be, kiemelve a család azon tagjait, akik a gyógyítás szolgálatában álltak.

IRODALOM

1. *Szigethi, Gy.M*: Székely-Udvarhely a nemes székely nemzet anya-városának leírása. Felső Magyarországi Minerva. Nemzeti Folyó-írás. IV, [Pest] 1828. p. 1754. – 2. *Péter, H.M.*: Az erdélyi gyógyszerészet magyar vonatkozásai. EME kiadása, Kolozsvár 2002, p. 155, 251. – 3. *Barabás, E.*: Udvarhely vármegye közgazdasági leírása. Különlenyomat a Közgazdasági Szemle 1904. évi szeptemberi és októberi füzetéből. Budapest 1904, Pesti Könyvnyomda RT, p. 11. – 4. *Vofkori, J., Balázs, P.*: Gyógyszertár-alapítás és – fejlesztés Székelyudvarhelyen a XVIII. század végén és a XIX. sz. első felében. EME Orvostudományi Értesítő *68*, 261-264 (*1996*). – 5. *Pálmai, J.*: Udvarhely vármegye nemes családjai. Kiadja Betegh Pál Könyvnyomdája és Műintézete, Székelyudvarhely 1900, p. 217-218; Pótkötet. Kiadja Becsek D. és Fia Könyvnyomdája, Székelyudvarhely 1906, p. 25. – 6. *Pál-Antal, S., Zepeczaner, J.* (szerk.): 1848-1849-es forradalom és szabadságharc Udvarhelyszéken. Korabeli

iratok, jegyzőkönyvek, lajstromok. Székelyudvarhely, 2005, Haáz Rezső Alapítvány, p. 322-323, 210. sz. okirat. – 7. *Bona, G.*: Hadnagyok és főhadnagyok az 1848-49. évi szabadságharcban. III. kötet R – Zs. Heraldika kiadó, Budapest 1999, p. 162-163. – 8. Album Medicorum III. kötet, p. 707; Gyógyszerész gyakornoki vizsgálati jegyzőkönyvek 1888-1903, p. 98; IV. kötet: Gyógyszerészmesteri oklevelek 1918-1930, p. 46, 92, 157; Semmelweis Orvosi Egyetem Levéltára. – 9. *Karády, V., Nastase, L.*: The University of Kolozsvár/ Cluj and the Students of the Medical Faculty (1872-1918), IV. Listing of students at the Faculty of Medicine 1872-1918, Budapest – Cluj. – 10. *Szabó J.* (szerk.): A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1864. aug. 24-szept. 2-ig Marosvásárhelyt tartott X. nagygyűlésének történeti vázlata és Munkálatai. Pest 1865, p. 37-39. – 11. *Bányai, J.*: Udvarhely vármegye iszapforrásai. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Természettudományi Szakosztályának Közleményei (XXXVI. kötet, Új folyam II. 1931, 10-12. sz., p. 6-7. – 12. Novák, K.I.: Fürdők a dualizmuskori Székelyudvarhelyen és környékén. Areopolisz. Történelmi és társadalomtudományi tanulmányok V. Hargita Kiadóhivatal, Csíkszereda 2006, p. 176-186. – 13. *Sebestyén, E.*: Székelyudvarhely, mint fürdőváros. Természet Világa, *132*(12) 2001. – 14. *Gönczi, L.:* A Sz.-Udvarhelyi ev. ref. Kollégium története 1876-tól 1893-ig. Székelyudvarhely, 1893, Becsek Dániel Könyvnyomdája. – 15. A Székelyudvarhelyi Királyi Állami Főreáliskola Értesítői az 1876/77-1883/84. iskolai évekre. Székelyudvarhelyt Nyomatott. BECSEK D**.** Könyvnyomdájában. – 16. *Róth, A.L.*: Udvarhelyen történt 100 évvel ezelőtt. Udvarhely Szék. Melléklet. 1999. augusztus 4–12. – 17. *Zepeczaner, J.*: Fürdők a Hargita nyugati oldalán a dualizmus korában. Korunk, *3*(8), 41 (*2009*). – 18. Vofkori, Gy.: Székelyudvarhely – várostörténet képekben. Polis Kiadó, Kolozsvár, 1998, I. kötet: p. 155-156; II. kötet p. 36-37. – 19. *Hermann, G., Buzogány, Á.*: Székelyudvarhely magyar irodalmi és művelődési élete. Székelyföld, 2010. május; Literata Hungarica rovat. – 20. Székelyudvarhely – hetilap, *5*(32), (*1895-1899*) – 21. Udvarhelyi Hiradó 1903. ápr. 19; 1905. október 22. – 22. Gyógyszerészek czímtára és zsebnaptára. I. évf., Szerk.: Nagy Jenő. 1921, p. 117; Romániai Gyógyszerészek zsebnaptára 1924. Szerk. Nagy Samu, Kolozsvár p. 119. – 23. Keresztény Magyar Közéleti Almanach. III. kötet: Erdély. Atheneum Irodalmi és Nyomdai RT, Budapest [é.n.] – 24. Gyógyszerészek Évkönyve. Összeállította *Karlovszky Geyza, Koritsánszky Ottó*, Budapest 1930 -1947. – 25. Magyarország gyógyszertártulajdonosainak és gyógyszertárainak Cím- és névjegyzéke. Lezáratott 1936. dec. 20. A Gyógyszerészi Közlöny kiadása. Különlenyomat a Gyógyszerészek Évkönyvéből 1937. – 26. Gyógyszerészi Almanach az 1940 -1944 évekre. Összeállította *dr. Szász Tihamér*, Budapest; Gyógyszerészek Zsebnaptára az 1942. évre. 70. évf. Összeállította *Réthelyi József, Kovács Ödön* közreműködésével. Budapest. 1942, p. 566.– 27. *Berta, F.*: Visszatekintés a többrétegű múltba avagy Patikák Szolnok megyében. Gyógyszerészettörténet *5*(4), 12-14 (*2007*); Szent István vagy Mátyás Király, avagy két név, két cím, egy patika. Gyógyszerészettörténet *7*(2), 6-7 (*2009*).

Péter, H., M.: Barabás, I., Abrám, T.: ***The Collection of Hand-written Prescriptions Subsisted from the Pharmacy of the Solymossy Pharmacists from Székelyudvarhely. Part 1. The Solymossy Pharmacy and its Pharmacists***

[1] *Marosvásárhely, Aleea Cornisa 20/14 - RO - 540103*
[2] *Székelyudvarhely, Tünde Gyógyszertár, Rákóczi u. 16 sz. - RO - 535600*

Tisztelt Kollégáim!

Kérem, hogy adójuk 1%-ával legyenek szívesek támogatni a *Dr. Mozsonyi Sándor Alapítványt.*
Adószámunk: 18037748-1-42.

Alapítványunk a jó tanulmányi előmenetelű gyógyszerészhallgatókat, Ph.D. ösztöndíjasokat, doktoranduszokat és fiatal oktatókat kívánja jutalmazni, immár több mint húsz éve. Ez idő alatt sok kitűnő képességű és előmenetelű fiatal részesült a pályadíjban.

Ezt a szép kezdeményezést szeretnénk tovább folytatni.
Megértésüket és segítségüket előre is hálásan köszönjük!

Az Alapítvány alapszabálya és az eddigi összes díjazott adatai megtekinthetők
a www.gytk.sote.hu honlapon.

Hálás köszönettel:
Stampf Györgya kuratórium elnöke